

РОЗДІЛ 4
SWOT-АНАЛІЗ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ
ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ «ТУРИЗМ» ТА
«ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННА СПРАВА»

Жумбей М.М., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов і країнознавства, Карпатський національний університет імені Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8883-4135>

Вступ. Сфера туризму та гостинності функціонує в умовах постійної міжкультурної взаємодії, де якість професійної комунікації безпосередньо впливає на ефективність сервісу та репутацію установи. У науковій літературі [3; 4; 9] постійно наголошується, що англійська мова використовується як мова міжнародного спілкування в бізнесі й туризмі, а тому рівень сформованості комунікативних умінь визначає здатність фахівця діяти в багатомовному середовищі та виконувати професійні завдання відповідно до очікувань клієнтів. Водночас підкреслюється, що сама наявність мовних знань не гарантує успішної взаємодії без урахування соціокультурного контексту спілкування [3].

Окремий вимір проблеми пов'язується з трансформаціями професійної підготовки майбутніх фахівців, які відбуваються під впливом змін у туристичній індустрії та освітньому середовищі. Через це професійно-орієнтована іншомовна підготовка є комплексним та цілеспрямованим процесом, який інтегрований із фаховими дисциплінами туристичної та готельної спеціальності [9]. У цьому контексті іноземна мова постає не лише як навчальна дисципліна, а і як інструмент професійного становлення та доступу до зарубіжного досвіду туристичної індустрії [9].

Проблематика іншомовної комунікативної компетентності актуалізується і через виявлені суперечності між освітніми результатами та очікуваннями практики. На сьогодні у туристичній та готельній сфері фіксується занепокоєння роботодавців щодо рівня англійської комунікативної підготовки персоналу, а також розбіжності між підготовкою випускників та реальними вимогами професійного середовища [4]. Це свідчить про потребу не лише коригування змісту навчання, а й перегляду стратегій формування комунікативних умінь у закладах вищої освіти.

Усе це створює передумови для формування різних підходів до підготовки спеціалістів у сфері туризму, але попри це стратегії цілісного розвитку комунікативних іншомовних навиків залишаються недостатньо систематизованими, що зумовлює необхідність його подальшого теоретичного осмислення та аналітичного узагальнення.

Питання розвитку системи формування іншомовної комунікативної компетентності студентів туристично-готельних спеціальностей є недостатньо системно висвітленим у науковій літературі. Попри те, окремі складові цієї проблематики активно розробляються. Наприклад, значення іншомовної компетентності для студентів туристичних і готельно-ресторанних спеціальностей досліджували іноземні автори: E. L. Anchondo, який аналізує усвідомлення студентами комунікативної компетентності в контексті EFL, зокрема через мовну експозицію, автономію навчання та типові проблеми лексичного ресурсу і мовного комфорту [1]; Y.-Y. C. Но, який розкриває роль англійської як спільної мови міжнародного спілкування в туристичній сфері та акцентує на потребі підвищення комунікативних умінь відповідно до вимог індустрії [4]. Вітчизняні дослідники С. І. Мединська обґрунтовує поетапність професійно спрямованого навчання англійської, що включає перехід від загальної мови до англійської для туризму й ділового спілкування, а також роботу з фаховими матеріалами [11]. В. Кожевнікова та М. Шепель підкреслюють, що міжкультурні складові

професійної діяльності у сфері гостинності потребують не лише мовних знань, а й практики взаємодії, зокрема через мобільність і цифрові канали комунікації [10].

Що стосується стратегій розвитку іншомовних комунікативних компетенцій студентів та їхніх складових, то дане питання практично мало досліджене, однак частково описане у працях: О. Шестель, О. Старинець, О. Заїка [13], О. Лазебна, В. Котвицька [5], О. Бігіч, Ю. Окопна [2], М. Жумбей, Н. Савчук, Г. Апелът, Л. Копчак, Л. Приймак [6].

Напрями розвитку систем формування іншомовної комунікативної компетентності студентів готельно-туристичних спеціальностей розкриваються у працях Н. С. Івасів [9], З. Дзюбатої, [3]. Л. В. Чорної [12]. М. М. Жумбей [7; 8].

Попри наявність низки наукових досліджень у сфері комунікативної підготовки студентів у сфері туризму та готельної справи внесок автора даного дослідження полягає в тому, що наявні підходи до значення компетентності, стратегій її розвитку та напрямів удосконалення системи підготовки узгоджуються в єдину логіку стратегічного аналізу з подальшим застосуванням SWOT як інструмента оцінювання внутрішніх та зовнішніх чинників. Наукова новизна полягає в систематизації джерельних положень у форматі, який дозволяє одночасно врахувати професійно-орієнтовані компоненти іншомовної підготовки, інституційні фактори освітнього середовища та цифрове середовище навчання.

Мета дослідження – обґрунтувати стратегію розвитку системи формування іншомовної комунікативної компетентності студентів спеціальностей «Туризм» та «Готельно-ресторанна справа» в умовах сучасних викликів туристичної індустрії.

Для досягнення мети в ході дослідження будуть виконані наступні завдання:

1) проаналізувати поточний стан формування іншомовної комунікативної компетентності для професійної підготовки майбутніх фахівців туризму та гостинності;

2) окреслити проблеми та напрями розвитку системи формування іншомовної комунікативної компетентності для туристичних та готельних спеціальностей;

3) здійснити SWOT-аналіз розвитку зазначеної системи з урахуванням сучасних освітніх і галузевих тенденцій.

Основна частина. Поточний стан підготовки фахівців туристичних та готельно-ресторанних спеціальностей формується в умовах повномасштабної війни, що зумовило зниження туристичних потоків і звуження можливостей для повноцінної практичної підготовки. Як показує аналіз, показники в'їзного туризму в Україні залишаються низькими, а частка відвідувачів, які прибувають із суто туристичною метою, є обмеженою, що безпосередньо впливає на запити ринку праці та освітні пріоритети [12].

Водночас у працях М. М. Жумбей та співавторів підкреслюється, що в умовах війни змінюється й зміст професійної комунікації, оскільки зростає потреба у фахівцях, здатних коректно працювати з іноземними відвідувачами у чутливих соціокультурних контекстах та висвітлювати воєнні події іноземною мовою [8]. Разом із тим, за даними Всесвітньої туристичної організації, у довгостроковій перспективі прогнозується зростання міжнародних туристичних потоків до 1,8 млрд осіб до 2030 року, що свідчить про відновлення глобального ринку та актуалізує потребу в якісній мовній підготовці майбутніх фахівців [12]. У зв'язку з цим заклади вищої освіти вже нині модернізують освітні стратегії, орієнтуючись на поєднання кризової адаптації та післявоєнних перспектив розвитку галузі.

На рівні закладів вищої освіти нині використовуються кілька базових освітніх підходів до формування іншомовної комунікативної

компетентності. Серед них домінують змішане навчання, інтегровані навчальні моделі, комунікативно орієнтовані підходи та професійно орієнтовані мовні курси, які реалізуються через різні організаційні та методичні рішення. Узагальнену характеристику цих підходів подано в табл. 4.1.

Таблиця 4.1

Поточний стан підготовки фахівців туристичних та готельно-ресторанних спеціальностей у закладах вищої освіти

Модель / підхід (з джерелом)	Опис
Змішане навчання [6]	Поєднання аудиторних лекцій і практичних занять із дистанційною роботою на електронних платформах та використанням цифрових інструментів для індивідуальних і групових завдань
Інтегровані навчальні моделі [5]	Поєднання змісту фахових дисциплін з мовою для спеціальних цілей через кейс-метод, проєктну роботу та інші практико зорієнтовані види діяльності
Комунікативно орієнтовані підходи [4]	Студентоцентроване навчання з використанням автентичних матеріалів, дискусій, рольових ігор та презентацій для активізації мовної практики
Професійно орієнтовані мовні курси [11]	Поетапний перехід від загальної іноземної мови до мови для професійних цілей із включенням тематик менеджменту, маркетингу та інформаційних технологій
Практико зорієнтовані форми підготовки [5]	Використання навчальних симуляцій, практик і стажувань, наближених до умов реальної професійної діяльності та міжкультурної взаємодії

Примітка: складено автором на основі джерел [4; 5; 6; 11].

У наукових дослідженнях неодноразово підкреслюється, що попри впровадження сучасних освітніх моделей реальний рівень сформованості іншомовної комунікативної компетентності у значної частини студентів та випускників залишається недостатнім. На це звертає увагу У.-У. С. Но, аналізуючи розрив між вимогами індустрії та мовними вміннями здобувачів освіти [4]. Е. Л. Anchondo фіксує обмеженість лексичного запасу та труднощі практичного використання мови в реальних комунікативних ситуаціях [1]. О.

Шестель, О. Старинець та О. Заїка наголошують на переважанні репродуктивних форм навчання та недостатній ефективності традиційних методів [13]. Подібну позицію висловлює й С. І. Мединська, підкреслюючи потребу системної та поетапної професійної мовної підготовки [11].

Узагальнюючи позиції дослідників, доцільно виокремити основні проблеми саме у викладанні та організації навчального процесу:

- домінування репродуктивних і формалізованих методів, що орієнтовані переважно на відтворення матеріалу, а не на розвиток комунікативної діяльності; прикладом є перевага традиційних занять без систематичного використання інтерактивних і проблемно орієнтованих завдань [13];

- недостатня комунікативна спрямованість навчання, унаслідок чого сформовані знання не трансформуються у стійкі практичні вміння професійного спілкування; прикладом є зафіксований розрив між вимогами індустрії та реальними мовними вміннями випускників [4];

- обмежена мовна практика та слабка експозиція до автентичного мовного середовища, що стримує розвиток активного словникового запасу й спонтанного мовлення; прикладом є труднощі з лексичним наповненням і використанням мови в реальних комунікативних ситуаціях [1];

- відсутність чітко вибудованої поетапної методики переходу від загальної іноземної мови до професійно орієнтованої, що призводить до фрагментарності підготовки; прикладом є потреба у системному поєднанні загальномовної та фахової складових навчання [11];

- недостатня інтеграція комунікативно орієнтованих та практико зорієнтованих методів у повсякденну навчальну практику, що знижує стабільність і передбачуваність результатів формування іншомовної комунікативної компетентності; прикладом є нерівномірне застосування інтерактивних підходів у різних освітніх контекстах [13].

Окреслений стан свідчить, що система підготовки перебуває у фазі адаптації до воєнних викликів і водночас орієнтується на майбутнє відновлення туристичної галузі.

Поза межами безпосереднього навчального процесу на формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх фахівців туристичних та готельно-ресторанних спеціальностей істотно впливають загальні умови функціонування туристичного ринку. Суттєвою загрозою залишається і загальна нестабільність соціально-економічного середовища, у межах якого функціонує система вищої освіти. Як показує аналіз сучасних освітніх практик, заклади вищої освіти змушені адаптуватися до кризових умов, зокрема через перехід до змішаних і дистанційних форматів навчання, що, з одного боку, підтримує безперервність освітнього процесу, а з іншого обмежує можливості повноцінної аудиторної взаємодії та практичної підготовки [6]. У таких умовах ускладнюється довгострокове планування освітніх програм та послідовне впровадження стратегій розвитку мовної підготовки, оскільки ресурси та організаційні пріоритети часто змінюються під впливом зовнішніх обставин.

Додатковим викликом є розрив між динамікою розвитку туристичної індустрії та можливостями освітньої системи оперативно оновлювати зміст і формати підготовки. Як зазначає З. Дзюбата, туристична галузь інтенсивно змінюється, що вимагає постійного перегляду навчальних програм і врахування нових професійних вимог, зокрема щодо міжкультурної взаємодії та «м'яких навичок» [3]. Водночас у воєнний період істотно обмежуються можливості міжнародної академічної мобільності та стажувань, які традиційно відіграють важливу роль у розвитку іншомовної практики та міжкультурного досвіду студентів, що знижує інтенсивність реального іншомовного спілкування і ускладнює досягнення стабільних результатів підготовки [6].

Попри зниження інтенсивності туристичних потоків, обмеження практик і наявні методичні проблеми, у сучасних умовах зберігається низка можливостей, які доцільно врахувати для підвищення результативності формування іншомовної комунікативної компетентності. У наукових публікаціях підкреслюється, що туристична індустрія є динамічною, а освітні програми мають адаптуватися до змін потреб і ресурсів здобувачів освіти, зокрема через оновлення інструментів навчання та посилення практичної спрямованості курсів [3]. Важливим ресурсом у цих процесах є інноваційні технології та цифрові середовища, які розширюють мовну практику, створюють умови для моделювання професійних ситуацій та підтримують навчання впродовж життя. Окремо виділяється розвиток міжкультурності, оскільки туристична діяльність відбувається у полікультурному середовищі, а ефективна взаємодія потребує не лише мовних знань, а й умінь діяти відповідно до соціокультурного контексту [3]. Позитивний ефект у цьому напрямі демонструють інтегровані підходи, де культура і професійний зміст поєднуються з мовою через реалістичні комунікативні завдання [5].

- *Імерсивне навчання та симуляції професійного спілкування.* Основою є занурення в мовне середовище через відкриті або закриті симуляції, включно з моделюванням ситуацій взаємодії з реальними або умовними клієнтами; прикладом є відтворення сервісних сценаріїв у віртуальних середовищах або в межах навчальної установи з чітко заданими ролями та цілями комунікації [7].

- *Мобільні пристрої та навчальні застосунки для регулярної мовної практики.* Використання додатків, вебресурсів і спеціалізованих програм забезпечує навчання у зручний час і в будь-якому місці, а зміст може включати відеоуроки, тренування вимови, завдання з аудіювання та читання, а також вправи із записом власного мовлення і подальшим

зворотним зв'язком; прикладом є організація щоденної короткої практики з фокусом на мовленнєві дії, потрібні в сервісній взаємодії [7].

- *Технології віртуальної реальності для відпрацювання комунікації.* VR дає змогу створювати інтерактивні симуляції зустрічей, консультацій, прийому гостей або переговорів, що посилює тренування комунікативних умінь за умов обмеженого доступу до реального іншомовного середовища [7].

- *Співпраця з носіями мови через онлайн-платформи та вебконференції.* Такий формат забезпечує застосування знань у реальному часі та отримання коригувального зворотного зв'язку, що є критичним для розвитку спонтанного мовлення [7].

- *Масові онлайн-курси та платформи навчання впродовж життя.* Сьогодні студентам доступний широкий спектр ресурсів для самоосвіти, зокрема MOOC-платформи Coursera, edX, FutureLearn, Udemy, освітні лекції та відеоресурси TED і YouTube EDU, а також інструменти портфоліо й оцінювання навичок, зокрема Degreed, Pathbrite, Mozilla's Open Badges і LinkedIn; прикладом є побудова індивідуальної траєкторії з опануванням професійної лексики та комунікативних стратегій через короткі курси з самооцінюванням прогресу [3].

- *Цифрові інструменти самоорганізації та підтримки навчальної автономії.* Корисними є сервіси для збирання матеріалів, планування та рефлексії, зокрема Evernote, Feedly, Pocket, Diigo, Google Apps, Toggl і MindMeister, які можуть підсилювати системність самостійної роботи; прикладом є ведення лексичного банку сервісних формул і регулярний трекінг мовної практики з подальшим самоаналізом [3].

- *Комунікативно орієнтовані завдання в межах ESP (English for Specific Purposes) і CLT (Communicative Language Teaching).* Рекомендовано впроваджувати дискусії, дебати, презентації, критичне читання й аудіювання з подальшими обговореннями, ментальні карти, а також написання

прикладних текстів туристичного спрямування, зокрема брошур, листів-запитів, матеріалів бронювання і рекламних описів пакетних турів [3].

- *Розвиток міжкультурності через CLIL (Content and Language Integrated Learning) та інтеграцію культурних компонентів.* У межах CLIL підкреслюється важливість міжкультурних студій, навчання мовних маркерів і виразів для різних соціокультурних контекстів, а також використання інтерактивних методів, зокрема кейсів, рольових ігор, мозкового штурму і проєктного методу [5].

- *Стажування та практики як канал міжкультурної взаємодії.* Доцільним є стимулювання самостійної роботи через вітчизняні та закордонні стажування, що дає змогу здобути практичний досвід, сформувати професійні контакти та посилити мотивацію до подальшого навчання [5].

Використання цих можливостей доцільно поєднувати з цілеспрямованим розвитком міжкультурної складової, оскільки професійна діяльність у туризмі та гостинності передбачає взаємодію з клієнтами й партнерами з різним культурним підґрунтям. У матеріалах наголошується, що саме включення міжкультурних студій та навчання доречних мовних стратегій підвищує якість підготовки і наближує навчальні результати до реальних вимог професійного середовища [3].

На основі поданого матеріалу поточний стан підготовки фахівців туристичних та готельно-ресторанних спеціальностей доцільно узагальнити у форматі SWOT-аналізу, що дає змогу системно відобразити внутрішні характеристики освітнього процесу та зовнішні умови його функціонування. До сильних сторін віднесено наявні освітні підходи та інструменти, які вже застосовуються у закладах вищої освіти. Слабкі сторони пов'язані передусім із методикою викладання та реальними результатами підготовки. Загрози зумовлюються станом ринку, соціально-економічною нестабільністю та обмеженнями воєнного часу. Перспективи формуються за рахунок

інноваційних технологій, цифрових середовищ і розвитку міжкультурної складової, які можуть посилити результативність підготовки в середньо- та довгостроковій перспективі. Узагальнення подано в табл. 4.2.

Таблиця 4.2

SWOT-аналіз підготовки фахівців туристичних та готельно-ресторанних спеціальностей у контексті формування іншомовної комунікативної компетентності

Сильні сторони (S)	Слабкі сторони (W)
Застосування змішаного навчання та цифрових платформ [6]; упровадження інтегрованих моделей [5]; використання комунікативно орієнтованих підходів [4]; наявність професійно орієнтованих мовних курсів [11]; залучення практико зорієнтованих форм роботи [5].	Домінування репродуктивних методів навчання [13]; недостатня комунікативна спрямованість занять [4]; обмежена мовна практика та експозиція [1]; відсутність послідовної поетапної методики підготовки [11]; нерівномірне впровадження сучасних методів у ЗВО [13].
Можливості (O)	Загрози (T)
Використання імерсивних технологій і симуляцій для моделювання професійного спілкування [7]; застосування мобільних застосунків і VR для регулярної мовної практики [7]; розвиток онлайн-курсів і навчання впродовж життя на базі цифрових платформ [3]; посилення міжкультурної складової через інтеграцію CLIL і міжкультурних студій [5]; розширення співпраці з носіями мови в онлайн-форматах і через цифрові середовища [7]; використання інструментів штучного інтелекту для персоналізації навчання, автоматизованого зворотного зв'язку, тренування мовлення та моделювання комунікативних ситуацій у цифровому середовищі.	Зниження туристичних потоків унаслідок війни та обмеження практичної підготовки [12]; нестабільність соціально-економічного середовища та вимушена фрагментація освітніх стратегій [6]; обмеження міжнародної академічної мобільності та стажувань у военний період [6]; розрив між динамікою розвитку туристичної індустрії та можливостями освітньої системи оперативно оновлювати програми [3]; зміна структури туристичного попиту та ускладнення прогнозування потреб ринку [8]; ризик формалізації навчання через надмірну автоматизацію, зниження ролі живої комунікації та нерівний доступ закладів вищої освіти і студентів до сучасних ШІ-рішень

Примітка: складено автором на основі проаналізованих джерел

З урахуванням наведеного SWOT-аналізу стратегія розвитку системи формування іншомовної комунікативної компетентності для туристичний та готельно-ресторанних спеціальностей має будуватися як портфель взаємодоповнювальних стратегій:

1) SO-стратегія – інституційно закріпити сильні сторони (змішане/інтегроване навчання, професійно-орієнтовані курси, навчання впродовж життя) та спрямувати їх на розгортання цифрових та міжкультурних можливостей у форматі «діяльнісних» професійних сценаріїв. У межах SO-стратегії особливого значення набуває інституційний рівень упровадження змін, оскільки саме він визначає сталість і масштабованість оновлень у системі іншомовної підготовки. Йдеться не лише про окремі методичні ініціативи, а про закріплення підходів, які створюють умови для безперервного розвитку компетентностей, розширення доступу до освітніх ресурсів та інтеграції формальної і неформальної освіти. Узагальнення таких підходів подано в табл. 4.3.

2) WO-стратегія – цілеспрямовано «закрити» методичні прогалини (репродуктивність, слабка експозиція, фрагментарність) через перехід до компетентно- та результатноорієнтованого дизайну з вимірюваними дескрипторами, зокрема компонентом медіації та плюрилінгвальності (перефразування для клієнта, узгодження очікувань, пояснення культурних норм). Це передбачає чітке формулювання очікуваних результатів у вигляді вимірюваних мовленнєвих дій, які студент має вміти виконувати в професійних ситуаціях. Окремого значення набувають компоненти медіації та плюрилінгвальності, оскільки саме вони відображають реальні потреби сфери туризму та гостинності. Студент має бути здатним не лише відтворювати інформацію іноземною мовою, а й пояснювати, перефразувати, узгоджувати очікування клієнтів і коригувати комунікацію з урахуванням культурних відмінностей (табл. 4.4.).

Інституційне закріплення підходів до розвитку іншомовної
комунікативної компетентності

Інституційний підхід	Зміст реалізації	Очікуваний ефект для системи підготовки
Розвиток політики навчання впродовж життя	Створення умов для безперервного підвищення мовної компетентності через сертифіковані програми, мікрокурси та вибіркові модулі поза основною освітньою програмою	Підтримка стійкої мотивації до мовного розвитку та оновлення професійних умінь
Розбудова цифрових освітніх платформ закладу	Інтеграція курсів, тренувальних матеріалів, завдань для самостійної роботи та інструментів зворотного зв'язку в єдине цифрове середовище	Розширення доступу до мовної практики та підвищення керованості навчального процесу
Забезпечення доступу до професійних баз даних і ресурсів	Надання студентам можливості працювати з автентичними матеріалами туристичної та готельно-ресторанної сфери іноземною мовою	Наближення навчання до реальних інформаційних потоків галузі
Інституційна підтримка професійно орієнтованих мовних курсів	Закріплення курсів іноземної мови для спеціальних цілей у структурі освітніх програм і навчальних планів	Підвищення системності та послідовності професійної мовної підготовки
Розвиток партнерств і волонтерських ініціатив	Залучення студентів до проєктів, пов'язаних з обслуговуванням іноземних відвідувачів, інформаційною підтримкою та міжкультурною комунікацією	Розширення простору реальної іншомовної практики та соціально значущого досвіду
Підтримка державних і міжінституційних мовних програм	Використання національних та міжуніверситетських освітніх ініціатив, курсів і платформ для підсилення мовної підготовки	Підвищення рівності доступу до якісних освітніх ресурсів і зменшення фрагментарності підготовки

Примітка: складено автором

Таблиця 4.4

Методичні орієнтири оновлення підходів до викладання в межах WO-стратегії

Методичний орієнтир	Зміст змін у викладанні	Дидактичний ефект
Перехід від темоцентризму до результатуючі орієнтованості	Формулювання цілей занять через конкретні мовленнєві дії, які мають бути сформовані у студентів	Підвищення прозорості навчальних результатів і вимог до їх досягнення
Скорочення частки репродуктивних завдань	Заміна переказів і вправ на відтворення завданнями на застосування мови в нових ситуаціях	Посилення активної мовленнєвої діяльності студентів
Систематичне введення компонентів медіації	Використання завдань на пояснення, перефразування та узгодження інформації для різних адресатів	Розвиток гнучкості комунікативної поведінки
Урахування плюрилінгвального досвіду студентів	Залучення вже наявних мовних ресурсів студентів у процесі виконання завдань	Підвищення ефективності засвоєння нового мовного матеріалу

Примітка: складено автором

3) ST-стратегія — підвищити «стійкість» системи до воєнних та ринкових загроз через масштабовані формати практики (віртуальні обміни, симуляції, модульні мікропрактики з індустрією). У межах цієї стратегії ключового значення набуває розширення освітнього середовища за рахунок поєднання формальної і неформальної діяльності студентів. Йдеться про залучення студентських ініціатив, волонтерських проєктів, онлайн-обмінів і цифрових платформ, які дозволяють підтримувати регулярну іншомовну взаємодію навіть за відсутності стабільних офлайн-можливостей. Такий

підхід сприяє не лише збереженню інтенсивності мовної практики, а й формуванню досвіду професійної комунікації в умовах невизначеності та змін.

Основні напрями розбудови стійкого середовища мовної практики в межах ST-стратегії узагальнено в табл. 4.5.

Таблиця 4.5

Напрями формування стійкого середовища іншомовної практики в межах ST-стратегії

Напрямок	Зміст реалізації	Освітній ефект
Розвиток студентських ініціатив	Підтримка розмовних клубів, проєктних груп і студентських спільнот з іноземною мовою спілкування	Підвищення регулярності та природності мовної практики
Залучення до волонтерських проєктів	Участь у діяльності, пов'язаній з інформаційною підтримкою іноземців та міжкультурною взаємодією	Формування досвіду реальної комунікації в соціально значущих контекстах
Розширення онлайн-обмінів і віртуальної взаємодії	Організація спільних заходів, дискусій і проєктів з іноземними партнерами в цифровому форматі	Компенсація обмежень фізичної мобільності
Опора на цифрові платформи	Використання онлайн-середовищ для комунікації, спільної роботи і презентації результатів	Підвищення гнучкості та доступності мовної практики

Примітка: складено автором

4) WT-стратегія – запобігати ризикам формалізації та нерівного доступу шляхом етичного й педагогічно керованого використання ШІ (людиноцентричний контроль якості, прозорі критерії, альтернативи для студентів з різним доступом до технологій), адже дослідження фіксують одночасно потенціал персоналізованого зворотного зв'язку та потребу враховувати обмеження та змішані ефекти AI-рішень. У межах цієї стратегії доцільно виходити з принципу педагогічно керованого використання ШІ, за

якого цифрові інструменти не замінюють навчальну діяльність, а підтримують її. Центральним елементом стає людиноцентричний контроль якості, що передбачає збереження провідної ролі викладача в постановці завдань, інтерпретації результатів і наданні зворотного зв'язку. Окремої уваги потребує формування у студентів відповідального ставлення до використання ШІ, зокрема через практику пояснення власних запитів і опису логіки отриманих результатів.

Загальні принципи педагогічно керованої інтеграції ШІ в межах WT-стратегії узагальнено в табл. 4.6.

Таблиця 4.6

Принципи педагогічно керованого використання штучного інтелекту в іншомовній підготовці

Принцип	Зміст	Освітнє значення
Людиноцентричність	Збереження провідної ролі викладача у визначенні цілей, завдань і критеріїв оцінювання	Запобігання підміні навчальної діяльності автоматизованими рішеннями
Прозорість використання	Відкритий опис того, які інструменти застосовуються і з якою метою	Формування довіри та відповідального ставлення до цифрових ресурсів
Педагогічна доцільність	Застосування ШІ лише там, де він справді підсилює навчальний результат	Зменшення ризику формалізації навчання
Рівність доступу	Забезпечення альтернативних форматів виконання завдань для студентів з різними технічними можливостями	Зниження освітньої нерівності

Примітка: складено автором.

Узагальнення запропонованих стратегій дозволяє розглядати розвиток системи формування іншомовної комунікативної компетентності не як сукупність окремих заходів, а як послідовний процес узгоджених змін на

різних рівнях освітньої практики. У реальних умовах це означає поступовий перехід від фрагментарних рішень до цілісної моделі, у якій інституційна підтримка, методичне оновлення, розширення середовища практики та педагогічно кероване використання цифрових інструментів взаємно підсилюють одне одного. Практична реалізація такої моделі передбачає, що зміни впроваджуються поетапно, з урахуванням ресурсних можливостей закладу, готовності викладачів і навчальних потреб студентів. Водночас саме узгодженість цих кроків створює підґрунтя для підвищення якості іншомовної підготовки та її відповідності реальним вимогам професійної діяльності у сфері туризму та гостинності, що відкриває можливості для подальшого обґрунтування практичних механізмів упровадження запропонованої стратегії.

Таким чином, проведений аналіз засвідчує, що система формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх фахівців туристичних та готельно-ресторанних спеціальностей функціонує в умовах суттєвих обмежень: попри впровадження змішаного навчання, інтегрованих моделей і професійно орієнтованих курсів, реальні результати підготовки залишаються нерівномірними, а методичні практики часто зберігають репродуктивний і фрагментарний характер.

До ключових напрямів розвитку системи іншомовної підготовки належать імерсивне (занурювальне) навчання та симуляції професійного спілкування, використання мобільних пристроїв і навчальних застосунків для регулярної мовної практики, упровадження технологій віртуальної реальності для відпрацювання комунікації, розширення співпраці з носіями мови через онлайн-платформи та вебконференції, залучення масових онлайн-курсів і платформ навчання впродовж життя, застосування цифрових інструментів самоорганізації та підтримки навчальної автономії, розвиток комунікативно орієнтованих завдань у межах ESP і CLT, посилення міжкультурної складової через CLIL та інтеграцію культурних компонентів,

а також розширення практик і стажувань як каналу міжкультурної взаємодії. Водночас на реалізацію цих напрямів впливають загрози, пов'язані зі зниженням туристичних потоків, обмеженням академічної мобільності, нестабільністю ресурсного забезпечення та ризиком формалізації навчання в умовах інтенсивної цифровізації.

У цьому контексті розвиток системи доцільно вибудовувати через портфель взаємодоповнювальних стратегій. SO-стратегія орієнтована на використання змішаного та інтегрованого навчання, професійно орієнтованих мовних курсів і практик навчання впродовж життя. WO-стратегія спрямована на подолання внутрішніх методичних обмежень через перехід до компетентнісно та результатоорієнтованого дизайну навчання. ST-стратегія передбачає підвищення стійкості системи до зовнішніх загроз шляхом розвитку масштабованих форматів практики, зокрема віртуальних обмінів, симуляцій, модульних мікропрактик. WT-стратегія зосереджується на зменшенні ризиків формалізації навчання та нерівного доступу до технологій через педагогічно кероване й етичне використання штучного інтелекту. Сукупне застосування цих стратегій створює підґрунтя для формування більш гнучкої, стійкої та результатоорієнтованої моделі іншомовної підготовки, узгодженої з реальними потребами професійної діяльності у сфері туризму та готельно-ресторанної справи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

До розділу 1

1. Semigina T. Navigating Wartime Realities: Adaptation and Resilience in Ukrainian Social Work Education / T. Semigina, O. Stoliaryk // *Socialinė teorija, empirija, politika ir praktika*. 2025. Vol. 31. P. 8–24.
2. Любарець В. Соціальна резильєнтність як стратегічний принцип трансформації системи соціальних послуг в Україні / В. Любарець, А. Гриньків, Є. Панюшкін // *Humanitas*. 2025. № 4. С. 183–193.
3. Життєстійкість для кожного українця: презентовано концепт проєкту // Астарта-Київ. URL: <https://astartaholding.com/zhyttyestijkist-dlya-kozhnogo-ukrayinczya-prezentovano-koncept-proyektu/>.
4. Про реалізацію експериментального проєкту із запровадження комплексної соціальної послуги з формування життєстійкості : Постанова Кабінету Міністрів України від 03.10.2023 № 1049 URL: <https://ips.ligazakon.net/document/KP231049>.
5. Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 3 жовтня 2023 р. № 1049 : Постанова Кабінету Міністрів України від 07.06.2024 № 663. Урядовий портал. 2024. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-vnesennia-zmin-do-postanovy-kabinetu-ministriv-ukrainy-vid-3-zhovtnia-2023-r-1049-i070624-663>
6. Economics of Better Care: Brief / UNICEF, Maestral International. 2025. URL: <https://knowledge.unicef.org/resource/economics-better-care>
7. У 22 областях України працюють Центри життєстійкості. Неємія. URL: <https://nehemiah.org.ua/novyny/u-22-oblastyakh-ukrajini-pratsyuyut-tsentri-zhittestijkosti.html>
8. Про затвердження плану заходів з реалізації у 2024–2027 роках Стратегії демографічного розвитку України на період до 2040 року :

Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.11.2024 № 1091-р. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-planu-zakhodiv-z-realizatsii-u-20242027-rokakh-stratehii-demohrafichnoho-rozvytku-ukrainy-na-period-do-2040-roku-i011124-1091>

9. Стратегія демографічного розвитку України на період до 2040 року : схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30.09.2024 № 922-р.

10. Всеукраїнська програма ментального здоров'я «Ти як?» // Офіційний сайт програми. URL: <https://howareu.com/pro-prohamu>.

11. Перший «Центр життєстійкості» у Закарпатській області. ГО Неємія. URL: <https://nehemiah.org.ua/novyny/pershij-tsentr-zhittestijkosti-u-zakarpatskij-oblasti.html>

12. Центри життєстійкості: посібник з облаштування та функціонування // Big City Lab ; Міністерство соціальної політики України. URL: https://decentralization.ua/uploads/library/file/900/BigCityLab_Centers_Of_Sustainability__1_.pdf.

13. Життєстійкість. // Міністерство соціальної політики, сім'ї та єдності України. URL: <https://www.msp.gov.ua/about/klyuchovi-napryamy/zhyttestiykist>

14. Рибальська А. На Київщині допомагатимуть формувати життєстійкість: відкрили перший Центр.// Суспільне. Київ. 2024, 16 квітня. URL: <https://suspilne.media/kyiv/722840-na-kiivsini-dopomagatimut-formuvati-zittestijkist-vidkrili-persij-centr/>

15. У Ніжині відкрили Центр життєстійкості. Ніжин.City. 2024. 26 черв. URL: <https://nizhn.city/articles/367148/u-nizhini-vidkrili-centr-zhittiestijkosti>

16. У Менській громаді запрацював Центр життєстійкості. Менська міська рада. URL: <https://mena.cg.gov.ua/index.php?id=524977&tp=page>

17. Бедна А., Приступа К. Заняття для дітей та тренінги для батьків: у Чернігові відкрили перший в місті Центр життєстійкості. //Суспільне. Чернігів. 2024, 12 серпня. URL: <https://suspilne.media/chernihiv/812049-zanatta-dla-ditej-ta-treningi-dla-batkiv-u-cernigovi-vidkrili-persij-v-misti-centr-zittestijkosti/>
18. Ізотов І., Іванова О. На Полтавщині відкрили перший в області центр життєстійкості. //Суспільне. Полтава. 2024, 3 квітня. URL: <https://suspilne.media/poltava/720278-na-poltavsini-vidkrili-persij-v-oblasti-centr-zittestijkosti/>
19. У Черкаській області діють 10 центрів життєстійкості: адреси та послуги. 18000.com.ua. URL: <https://18000.com.ua/strichka-novin/u-cherkaskij-oblasti-diyut-10-centriv-zhittjestijkosti-adresi-ta-poslugi/>
20. Аналітична довідка: Центр життєстійкості Миколаїв за жовтень 2025 року. Департамент праці та соціального захисту населення Миколаївської міської ради. URL: https://sotsdepart.mk.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=4319&Itemid=216
21. European Social Network (ESN). Integrated Social Services in Europe. Brighton: ESN, 2019. 124 p.
22. Council of Europe. Recommendation CM/Rec(2011)5 of the Committee of Ministers to member states on reducing the risk of vulnerability of children and young people. URL: <https://search.coe.int>.
23. Про схвалення Стратегії цифрової трансформації соціальної сфери. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 28 жовт. 2020 р. № 1353-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1353-2020-%D1%80>.
24. World Health Organization. Problem Management Plus (PM+): Individual psychological help for adults impaired by distress in communities exposed to adversity. Geneva: WHO, 2016.

25. World Health Organization. Self-Help Plus (SH+): A group-based stress management course for adults. Geneva: WHO, 2021.
26. World Health Organization. mhGAP Humanitarian Intervention Guide (mhGAP-HIG): Clinical management of mental, neurological and substance use conditions in humanitarian emergencies. Geneva: WHO, 2015.
27. European Social Network (ESN). Integrated Social Services in Europe. Brighton: ESN, 2019. 124 p.
28. Про затвердження Порядку та умов надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на створення мережі спеціалізованих служб підтримки осіб, які постраждали від домашнього насильства : Постанова Кабінету Міністрів України від 21 квіт. 2021 р. № 398. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/398-2021-%D0%BF>
29. Деякі питання Єдиної інформаційної системи соціальної сфери : Постанова Кабінету Міністрів України від 14 квіт. 2021 р. № 404

To chapter 2

1. Гришко С.В., Прохорова Л.А., Левада О.М., Непша О.В., Іванова В.М., Зав'ялова Т.В. Екологічне виховання студентів-географів під час вивчення курсу «Геологія з навчальною практикою» в закладі вищої освіти. Перспективи та інновації науки: журнал. 2022. № 1(6) 2022. С.141-150. [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-1\(6\)-141-150](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-1(6)-141-150)
2. Гришко С.В., Прохорова Л.А., Непша О.В., Зав'ялова Т.В. Педагогічні умови формування екологічної культури майбутніх учителів географії під час вивчення дисциплін професійного циклу. Інноваційна педагогіка. 2021. Вип. 34. Т.2. С. 9-13. <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/34-2.36>
3. Гришко С.В., Прохорова Л.А., Непша О.В., Зав'ялова Т.В. Формування екологічної культури майбутніх учителів географії під час вивчення курсів «Географія материків і океанів» та «Фізична географія

- України» в закладі вищої освіти. Вісник науки та освіти: журнал. 2023. № 4(10). 2023. С. 424-436. [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-4\(10\)-424-436](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-4(10)-424-436)
4. Данильченко О., Корнус О, Корнус А, Сюткін С, Нешатаєв Б. Практична підготовка студентів: стан і проблеми. Проблеми безперервної географічної освіти і картографії. 2018. Вип. 27. С. 28-34.
 5. Донченко Л.М., Зав'ялова Т.В., Іванова В.М., Непша О.В. Формування екологічних знань і вмінь майбутніх вчителів географії під час вивчення курсу «Загальне землезнавство». Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах: зб. наук. пр. Вип. 63. Т. 2. С. 59-64.
 6. Дудка І.Г., Носаченко В.М. Особливості практичної підготовки майбутнього вчителя географії до екологічної діяльності. Вісник ХДУ. Серія: Географічні науки. 2019. № 11. С. 130-136.
 7. Зав'ялова Т.В., Непша О.В. Екологічне виховання при вивченні дисципліни «Географія ґрунтів з основами ґрунтознавства». Гуманітарний простір науки: досвід та перспективи: зб. Матеріалів VI Міжнарод. наук. практ. інтернет-конф., 25 жовтня 2016 р. Переяслав-Хмельницький, 2016. Вип. 6. С.13-15.
 8. Непша О.В., Гришко С.В. Роль навчальних практик у формуванні професійних компетенцій майбутніх вчителів географії. Збірник тез за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції «Філософські обрії сьогодення» 19 листопада 2020 р. Херсон: ХДАЕУ, 2020. С.91-93.
 9. Прохорова Л. Основні положення проведення навчальної практики з геоморфології зі студентами-географами. Збірник тез II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «II Шкловські читання «Проблеми сучасних природничо-математичних наук та методик їх викладання». Глухів, 2020. С.127.

10. Прохорова Л.А., Зав'ялова Т.В., Непша О.В. Готовність майбутніх вчителів географії до екологічного виховання учнівської молоді у сучасній загальноосвітній школі. Екологія – філософія існування людства: зб. наук. праць. Мелітополь: ТОВ «Колор Принт», 2018. С.96-100.

To chapter 3

1. Вихляєв Ю.М. Теорія і технології оздоровчо-рекреаційної рухової активності: навч. посіб. Вінниця: ТОВ «ТВОРИ», 2020. 648 с.

2. Круцевич Т.Ю., Безверхня Г.В. Рекреація у фізичній культурі різних груп населення: навч. посіб. Київ: Олімпійська література, 2010. 248 с.

3. Олексієнко Я.І., Гунько П.М. Теорія, види та технології оздоровчо-рекреаційної рухової діяльності: навч.-метод. посіб. Черкаси: ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2018. 260 с.

4. Пангелова Н.Є., Пангелов Б.П. Сучасні тенденції у розвитку рекреаційної діяльності населення України. Young Scientist. 2019. № 4.1 (68.1). April. С. 161-164.

5. Проценко А.А., Котова О.В., Цибульська В.В., Непша О.В., Суханова Г.П., Кирієнко О.Г. Роль фізичної рекреації у сучасному суспільстві, збереженні та зміцненні здоров'я людини. Actual scientific research in the modern world. Journal. Pereiaslav. 2023. Is. 7(99). С. 137-140.

6. Рибковський А.Г., Канішевський С.М. Системна організація рухової активності людини. Донецьк: ДонНУ, 2003. 436 с.

7. Сопотницька О.В., Сопотницький Р.С. Сучасні оздоровчі технології в процесі фізичного виховання студентської молоді. Інноваційні підходи до фізичного виховання і спорту студентської молоді: матеріали п'ятого регіонального наук.-метод. семінару / за заг. ред. Огнистого А.В., Огнистої К.М. Тернопіль: Видавництво СМТ «ТАЙП», 2020. С. 160-164.

8. Товт В.А., Маріонда І., Сивохоп Е., Сусла В. Теорія і технології

оздоровчо-рекреаційної рухової активності: навч. посіб. для викладачів і студентів. Ужгород: Говерла. 2015. 88 с.

9. Христова Т.Є., Сопотницька О.В., Непша О.В., Суханова Г.П. Організація фізкультурно-оздоровчої і спортивно-масової роботи в літніх дитячих оздоровчих таборах. Гуманітарний діалог у контексті глобальних соціальних змін: кол. моногр. Харків: СГ НТМ «Новий курс», 2025. С. 31-34. <https://doi.org/10.61718/mon2025074>.

10. Ціповяз А.Т., Христова Т.Є., Антонова О.І. Практичні методи фізичного виховання та реабілітації: навч. посіб. Кременчук: Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського, 2013. 140 с.

11. Юрченко Ю. Рухова активність як чинник, що визначає здоров'я людини. Молода спортивна наука України: зб. наук. праць з галузі фізичної культури та спорту. 2006. Вип. 10. Львів: НВФ «Українські технології». Т. 3. Розділ 3.1. С. 57-62.

12. Khrystova Tetiana. Conceptual approaches to conservation of student health. Education during a pandemic crisis: problems and prospects. Monograph / Eds. Tetyana Nestorenko & Tadeusz Pokusa. Opole: The Academy of Management and Administration in Opole, 2020. P.135-140.

13. Kotova O.V., Sopotnytska O.V., Nepsha O.V. The use of fitness technologies as a motivating factor for physical education classes in institutions of higher education. Development of physical culture and sports amidst martial law: International scientific conference (October 5-6, 2022). Częstochowa: Baltija Publishing, 2022. P. 69-73. <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-253-1-16>

14. Protsenko Andrii, Kotova Olena, Tsybulska Viktoriia, Sukhanova Hanna, Sopotnytska Olena. Non-traditional types of physical recreation as a basis for the formation of a healthy lifestyle of student youth. Сучасне суспільство: глобальні трансформації: кол. моногр. Харків: СГ НТМ «Новий курс», 2024. С. 23-26.

До розділу 4

1. Anchondo E.L. The tourism students' awareness of communicative competence in an english as a foreign language context. *European scientific journal*, 2018, №5, 184. URL: <http://dx.doi.org/10.19044/esj.2018.v14n5p184>
2. Bihych O., Okopna Y. E-learning in professionally oriented german communicative competence formation of students majoring in tourism management. *Advanced education*, 2018, №9, 126-131. URL: <https://doi.org/10.20535/2410-8286.132499>
3. Dziubata Z. Labour market trends teaching in tourism industry in the context of eurointegration processes. *Збірник наукових праць ТДАТУ імені Дмитра Моторного (економічні науки)*, 2022, №2(46), 44–51. URL: <https://doi.org/10.31388/2519-884X-2022-46-44-51>
4. Ho Y.-Y. C. Communicative language teaching and English as a foreign language undergraduates' communicative competence in tourism english. *Journal of Hospitality, Leisure, Sport & Tourism Education*, 2020, №27, 100271. URL: <https://doi.org/10.1016/j.jhlste.2020.100271>
5. Lazebna O., Kotvytska V. CLIL in tourism students' multicultural competence development. *Advanced Education*, 2021, №8(19), 4–11. URL: <https://doi.org/10.20535/2410-8286.226588>
6. Zhumbei M., Savchuk N., Apelt H., Kopchak L., Pryimak L. International experience in formation of foreign language communicative competence in tourism students in the context of blended learning. *Khazar journal of humanities and social sciences*, 2023, №1. URL: <https://doi.org/10.5782/.kjhss.2023.21.34>
7. Жумбей М. М. Інноваційні підходи до впровадження інтерактивних моделей навчання іноземних мов у підготовці студентів сфери обслуговування. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*, 2024, №97. URL: <https://www.chasopys.ps.npu.kiev.ua/archive/97/13.pdf>

8. Жумбей М. М., Копчак Л. В., Приймак Л. Б. Роль формування іншомовної компетентності майбутніх фахівців сфери туризму та гостинності в умовах війни. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5: педагогічні науки: реалії та перспективи, 2023, №93, 53–58. URL: <https://enpuir.udu.edu.ua/entities/publication/5117db6e-6794-42bd-912e-31d6c5ab8c4a>
9. Івасів Н. С. Професійна іншомовна підготовка майбутніх фахівців з туризмознавства як педагогічна проблема. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*, 2017, №V(54)(126), 23–27. URL: <https://seanewdim.com/wp-content/uploads/2021/03/Foreign-language-professional-training-of-future-tourism-science-specialists-as-a-pedagogic-problem-N.-S.-Ivasiv.pdf>
10. Кожевнікова В., Шепель М. Іноземна мова професійних комунікацій як елемент підготовки фахівців готельно-ресторанного бізнесу. *Економіка та суспільство*, 2021, №30. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-30-6>
11. Мединська С. І. Формування іншомовної компетентності як компонента професійної підготовки фахівців у галузі туризму. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія педагогіка і психологія*, 2016, №2(12), 233–237. URL: <https://pedpsy.duan.edu.ua/images/PDF/2016/2/39.pdf>
12. Чорна Л. В. Міжкультурна комунікація в туризмі: професійно-прикладний аспект. *Карпатський край*, 2018, №1–2(10–11), 137–143. URL: <https://journals.pnu.edu.ua/index.php/kk/article/download/3742/4335/7850>
13. Шестель О., Старинець О., Заїка О. Засоби формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців сфери обслуговування. *Актуальні питання гуманітарних наук*, 2019, №26(2), 179–184. URL: <https://doi.org/10.24919/2308-4863.2/26.195909>

14. Kuzmenko A., Solodiuk N., Petrova Y., Kozinets I. Culture of academic integrity of postgraduate students in Ukraine: peculiarities of development and formation. The Online Journal of Education Policy and Management. Revista on line de Política e Gestão Educacional, Araraquara, 2023, v. 27, n. esp. 2, e023050, DOI: <https://doi.org/10.22633/rpge.v27iesp.2.18782>

До розділу 5

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. Відомості Верховної Ради України. 1996. №30. ст. 141

2. Про службу в органах місцевого самоврядування: Закон України від 2 травня 2023 р. Відомості Верховної Ради України. (реєстраційний номер 3077-IX від 02.05.2023).

3. Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні. Указ Президента України; Концепція від 22.07.1998 № 810/98

4. Стешенко Т.В., Канюк М.Т. Муніципальна служба в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. Державне будівництво та місцеве самоврядування Випуск (43 ' 2022). С.107-115. <https://doi.org/10.31359/1993-0941-2022-43-107> УДК 342.25

5. Мартищенко С.Л. Концептуальні особливості сучасного етапу адміністративно-територальної реформа в Україні. Часопис Київського університету права, (2-4), (2022). С.32-37. <https://doi.org/10.36695/2219-5521.2-4.2022.04>

6. Про державну службу: Закон України від 10 грудня 2015 р. Відомості Верховної Ради України. 2016. №4. ст 43.

До розділу 6

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.

2. Загальна декларація прав людини : прийнята і проголошена резолюцією Генеральної Асамблеї ООН 217 А (III) від 10 грудня 1948 р.
3. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права : Міжнародний документ від 16 грудня 1966 р.
4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : Міжнародний документ від 04 листопада 1950 р.
5. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12 травня 2015 р. № 389-VIII.
6. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Verentsov v. Ukraine» від 11 квітня 2013 р.
7. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Shmushkovych v. Ukraine» від 14 листопада 2013 р.

До розділу 7

1. Костицький М. В. Юридична психологія : підручник. — Київ : Атіка, 2004. — 480 с.
2. Васильєв В. Л., Костицький М. В. Юридична психологія : підручник. — Київ : Юрінком Інтер, 2010. — 640 с.
3. Коновалова В. О. Судова психологія : навч. посіб. — Харків : Право, 2012. — 256 с.
4. Сингаївська І. В. Психологічні особливості переживання психотравмуючих подій : монографія. — Київ : КНУ імені Тараса Шевченка, 2018. — 256 с.
5. Чанчиков І. В. Соціально-психологічні чинники спотворення показань свідків // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Психологічні науки. — 2019. — Вип. 3. — С. 98–104.
6. Тіщенко В. В. Психологія слідчої діяльності : навч. посіб. — Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2013. — 312 с.

7. Шепітько В. Ю. Криміналістика : підручник. — Харків : Право, 2019. — 752 с.
8. Бандурка О. М., Бочарова С. П., Землянська О. В. **Юридична психологія** : навч. посіб. — Харків : Ун-т внутр. справ, 2003. — 352 с.
9. Максименко С. Д. Загальна психологія : підручник. — Київ : Центр учбової літератури, 2017. — 720 с.
10. Коновалова В. О. Психологічні особливості оцінки достовірності показань у кримінальному провадженні // Вісник Національної академії правових наук України. — 2018. — № 2. — С. 145–156.
11. Тіщенко В. В. Психологічні аспекти формування та перевірки показань у слідчій діяльності // Юридична психологія. — 2019. — № 1 (24). — С. 32–41.
12. Сингаївська І. В. Вплив психотравматичного досвіду на процес відтворення подій // Проблеми сучасної психології. — 2020. — Вип. 47. — С. 215–228.

До розділу 8

1. Digital identity guidelines: authentication and lifecycle management (SP 800-63B) [Electronic resource] / National Institute of Standards and Technology. – Gaithersburg, MD : NIST, 2017. – (NIST Special Publication 800-63B). – Mode of access: <https://doi.org/10.6028/NIST.SP.800-63b> (date of access: 20.02.2026).
2. Shannon C. E. A mathematical theory of communication // Bell System Technical Journal. – 1948. – Vol. 27, no. 3. – P. 379–423 ; no. 4. – P. 623–656.
3. Bonneau J. The science of guessing: analyzing an anonymized corpus of 70 million passwords // 2012 IEEE Symposium on Security and Privacy. – Los Alamitos, CA : IEEE Computer Society, 2012. – P. 538–552.
4. Ross S. M. Introduction to probability models. – 11th ed. – Amsterdam : Academic Press, 2014. – 800 p.

5. Information security, cybersecurity and privacy protection – Information security management systems – Requirements (ISO/IEC 27001:2022) [Electronic resource] / International Organization for Standardization. – Geneva : ISO, 2022. – Mode of access: <https://www.iso.org/standard/82875.html> (date of access: 22.02.2026).

До розділу 9

1. Human Development Report 1994. New Dimensions of Human Security. New York : UNDP, 1994. 229 p.

2. Walker B., Salt D. Resilience Thinking: Sustaining Ecosystems and People in a Changing World. Washington : Island Press, 2006. 192 p.

3. Ryzhov I., Yashchuk P. Resilience in the System of National Security: The Concept of the Vital Dimension. Journal of Law and Political Sciences. 2025. Vol. 46, Issue 3. P. 94–121.

4. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР (зі змін.).

5. World Economic Forum. Global Risks Report 2023. Geneva : WEF, 2023. 96 p.

6. Hegel G. W. F. Elements of the Philosophy of Right. Cambridge : Cambridge University Press, 1991. 379 p.

7. Renn O. Risk Governance: Coping with Uncertainty in a Complex World. London : Earthscan, 2008. 368 p.

8. Про національну безпеку України : Закон України від 21 черв. 2018 р. № 2469-VIII // Відомості Верховної Ради України. 2018. № 31. Ст. 241.

Vydavatel:

Publishing house Education and Science s.r.o. IČO : 271 56 877.
Frýdlanská 15/1314 , Praha 8. MS v Praze , oddíl C,vložka 100614

**Cross-Disciplinary Studies in
Science, Innovation and Social
Development**

Volume VI

Signed for printing on February 28, 2026.
Format 60x90/8. Headset Times New Roman.
Mental printing. arc. 6,25. Edition online.